

Тирилюк Тетяна Олександрівна

Начальник відділу інформаційної діяльності,
інформаційних технологій та комунікацій з громадськістю
апарату Луцької РДА Волинської області

turulyuk@ukr.net

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ЦІЛЮВИХ ПРОГРАМ В УКРАЇНІ

Сьогодні органами місцевого самоврядування та органами державної влади розробляється та затверджується велика кількість цільових програм, однак результативність їх реалізації та ефективність програмних заходів досить низька, що обумовлено численними факторами, зокрема – проблемами своєчасного фінансування програмних заходів у повному обсязі, невідповідністю планових показників використаним засобам, зловживання службовим становищем, зокрема безпосередніми виконавцями програм тощо.

Структура джерел фінансування державних цільових програм не стабільна і багатогранна. Вона змінюється у процесі розвитку економіки, фінансування і грошово–кредитної політики держави.

Відповідно до Закону України «Про державні цільові програми» [3] джерела фінансування державних цільових програм поділяються на дві групи:

- 1) Державний бюджет України;
- 2) інші джерела, передбачені законом.

Проаналізувавши стан справ в нашій державі, можна сказати, що в Україні сьогодні відбувається певне зловживання терміном «програма». Фактично розуміється будь-який перелік певних заходів незалежно від того, чи має спосіб їх формування та реалізації яке-небудь відношення до принципів програмно-цільового підходу. Також слід зазначити, що формування і реалізація державних цільових програм в Україні не відповідають методології формування державних цільових програм. Тому сьогодні вкрай необхідно змінити ставлення владних структур до цільових програм, підвищити їх ефективність, вдосконалити нормативно-правову

та методичну базу задля використання підтверджених вітчизняною та світовою практикою можливостей і переваг цього методу в реалізації пріоритетних напрямів розвитку [4].

Можна нарахувати більше двохсот різних програм, які офіційно претендують на фінансування за рахунок державних коштів. Відсутність належного порядку при затвердженні таких програм, а також вітчизняна специфіка формування державного бюджету, за якої загальні суми, передбачені на виконання завдань програми, здебільшого не мають жодного значення при щорічному визначенні реального фінансування, призвели до того, що біля половини з них взагалі не отримують ніяких коштів.

Однак, у зв'язку з напруженістю бюджету, можуть залучатися кошти державного кредиту та підприємств. Крім бюджетних джерел фінансування, що включають як державні, так і місцеві бюджети, програмно-цільовий метод може передбачати застосування позабюджетних джерел. До них можна віднести:

- 1) внески учасників реалізації програм;
- 2) цільові відрахування від прибутку підприємств;
- 3) кредити чи позики банків;
- 4) кошти фондів та суспільних організацій тощо.

Тобто важливо дотримуватися принципу різноманіття джерел фінансування державних цільових програм, враховуючи при цьому інтереси національної безпеки щодо участі у програмах іноземних інвесторів [5]. Але все ж таки хотілося б більш зосередитися на системному розширенні потенціалу фінансування державних цільових програм за рахунок інституційних перетворень у державі. Причому такі перетворення мають повністю витиснути з практики державних фінансів необхідність здійснювати реалізацію державних цільових програм за рахунок зовнішніх запозичень. Виключенням може бути лише здійснення витрат за обмеженим обсягом напрямів (новітні технології (нано-, біоінженерні, інформаційні та ін.) та консультації фахівців за їх оптимальним запровадженням, сучасне виробниче обладнання за відсутності вітчизняних аналогів тощо) [5]. При цьому у практиці

суспільно корисного управління будь-які зовнішні запозичення мають здійснюватися на безвідсотковій інвестиційній основі. Інвестор повинен претендувати не на відсотки з повітря від бездарно розтрачених або розкрадених грошей, а лише на частку того реального прибутку, який буде отриманий у країні за рахунок участі коштів інвестора. В іншому разі ми потрапляємо в стандартну схему пограбування країни.

Поряд із вказаними заходами з удосконалення системи фінансування державних цільових програм необхідні також інші системні заходи з боку держави відносно упровадження державних цільових програм. Такими мають бути: досягнення стабільного економіко-політичного стану держави, захист національного товаровиробника, введення пільг відносно оподаткування підприємств, що здійснюють інвестиційну діяльність за певними видами діяльності та за фактом придбання сучасного науково місткого обладнання й технологій виробництва, сприяння просуванню унікальної вітчизняної інноваційної продукції за кордон на урядовому рівні тощо [6].

А ще, на нашу думку, доцільно запропонувати основні напрями удосконалення нормативно-правового забезпечення та методології розробки і виконання державних цільових програм, зокрема:

1) ранжування державних цільових програм за пріоритетністю фінансування й оптимізація їх переліку, з метою скорочення кількості державних цільових програм, підвищення результативності їх оцінки;

2) модернізація результативних показників, які характеризують ефективність формування і використання коштів під час реалізації державних цільових програм [1];

3) забезпечення узгодженості дій усіх органів державної влади, які беруть участь у формуванні, виконанні, моніторингу та контролі за реалізацією заходів державних цільових програм;

4) ліквідація практики розпорощення ресурсів між значною кількістю державних цільових програм та імплементація у вітчизняну практику досвіду США і впровадження системи PART в Державній фінансовій інспекції України та Рахунковій палаті України для підвищення рівня якості контролю за ефективністю реалізації програм. Варто зазначити, що

адміністративно-бюджетне управління США з метою більшої поінформованості щодо результатів діяльності у роботі над бюджетними програмами користується так-званою системою PART, що діє з 2002 р. та застосовується, як для оцінки ефективності, так і аналізу загалом усіх бюджетних програм, в тому числі й державних цільових програм. У рамках цієї системи PART щороку адміністративно-бюджетне управління США аналізує 20% усіх бюджетних програм та оцінює їх за п'ятибальною шкалою, що включає такі вимірники, як: ефективність, помірна ефективність, адекватність, неефективність, неможливість оцінки результатів. Така методика спрямована як на покращення результатів діючих програм, так і на реформування або навіть і закриття неефективних проектів чи уже діючих цільових програм. Це полегшує виявлення слабких і сильних сторін кожної цільової програми зокрема, на основі чого приймаються якісні управлінські рішення щодо потреби та доцільності їх фінансування і надалі [8];

5) здійснення оцінки функціональних повноважень і обов'язків головних розпорядників бюджетних коштів та відповідності їх завданням державних цільових програм на етапі формування державних цільових програм.

Перехід до сучасної якості системної діяльності дасть змогу сформувати цілісну взаємоузгоджену систему регіонального планування замість існуючої, де основні складові відокремлені між собою.

Отже, на нашу думку, потрібно підвищувати ефективність використання програмно-цільового методу бюджетування в контексті необхідності забезпечення гнучкості та виваженості державної політики в умовах децентралізації економіки у всіх сферах суспільного життя [2]. Упродовж другого тисячоліття конструктивним є застосування системного підходу до здійснення всебічного дослідження постійної взаємодії та обумовленості економічного, екологічного, соціального, політичного, правового атрибутів життєдіяльності держави, що має бути враховано у державних цільових програмах, а також виокремлення пріоритетного значення людської та природної складових національного багатства в контексті побудови біоінформаційного суспільства через вихід

національної економіки на вектор сталого (збалансованого) розвитку, дотримання національних інтересів в умовах поглиблення світових глобалізаційних та інтеграційних процесів [1].

А також варто зосередити увагу на удосконаленні методів державного фінансового контролю в процесі реалізації державних цільових програм, зокрема, потрібно щорічно здійснювати оцінку результативності виконання усіх державних цільових програм за допомогою державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм.

Список використаних джерел:

Галайко Н.В. Зарубіжний досвід розроблення державних цільових програм та його адаптація до умов України. Університетські наукові записки. 2010. № 2(34). С. 306-310.

Жирна Ж.А. Удосконалення методики аудиту ефективності державних програм і проектів. Аспекти соціально-економічного розвитку транзитивної економіки: монографія / під. ред. проф. О.О. Непочатенко. Умань: вид. «Сочинський», 2011. Ч. 1. С. 83–90.

Закон України «Про державні цільові програми» від 18.03.2004 р. № 1621-IV, із змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>.

Квак М.В. Державні цільові програми – основа реалізації політики сталого розвитку в Україні. Економічний аналіз. 2017 рік. № 1. Том 27.

Коваленко М.М. Удосконалення системи фінансування державних цільових програм. Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку. 2016. № 1(52). С.107-115.

Кузнецова А.Я., Гетьман Є.М. Джерела фінансування державних цільових програм: поняття та класифікації. URL: <http://dspace.ubs.edu.ua/jspui/handle/123456789/875> С. 43-48.

Стан виконання державних цільових програм у 2016 році. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukA&tag=DerzhavniTsiloviProgrami>.

Цвайг Х.В., Галайко Н.В. Зарубіжний досвід державного програмування соціально-економічного розвитку та можливості його адаптації до вітчизняних умов. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2016. №1. С. 285-295.